

АВГУСТО ХОСЕ РАМОН ПІНОЧЕТ УГАРТЕ І КОНСТИТУЦІЯ ЧИЛІ 1980: КРИЗЬ АВТОРИТАРИЗМ ДО ДЕМОКРАТІЇ

AVHUSTO KHOSE RAMON PINOCHET UGARTE AND THE CONSTITUTION OF CHILE 1980: THROUGH AUTHORITARISM TO DEMOCRACY

Ященко Д.С., студентка I курсу

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Ромашко О.І., студент III курсу

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

У статті проаналізовано історію становлення сучасної чилійської державності крізь призму найбільш неоднозначних періодів в історії Чилі, а саме правління військової хунти та політичної диктатури Августо Хосе Рамона Піночета Угарте. На зазначений період часу припала низка подій починаючи від державного перевороту 11 вересня 1973 року до відмови Августо Піночета брати участь у президентських виборах 10 грудня 1990 року. У роботі проаналізовано постать Августо Піночета та його вплив на чилійську державність. Охарактеризовано передумови, причини та мотиви військового перевороту 11 вересня 1973 року, результатом якого стало знищення соціалістичного уряду Народної єдності та встановлення влади воєнної хунти. Зазначено причинно-наслідковий зв'язок між політикою лівих сил на чолі із Сальвадором Альєнде та військовою диктатурою Августо Піночета. Наведено негативні зміни у структурі економіки, що відбулися внаслідок політики уряду Альєнде. Зосереджено увагу на особливостях диктатури Августо Піночета, що характеризувалася повною узурпацією влади, встановленням авторитарного режиму, репресіями та масовим порушенням прав людини. Розглянуто питання функціонування Управління національної розвідки (ДИНА) та його роль у військовій диктатурі. У роботі проаналізовано систему соціально-економічних та політичних змін, яких зазнала чилійська державність у період військової диктатури. У цій статті досліджується функціонування державної влади в період авторитарного режиму Піночета, прийняття конституційного акта 1980 року, охарактеризовано основні засади чилійської державності відповідно до Конституції 1980 року та проаналізовано вплив військового режиму на чилійську державність. Охарактеризовано правові механізми, що уможливили перехід чилійської державності від режиму авторитарної диктатури військових до цивільної демократії.

Ключові слова: Августо Піночет, військова хунта, авторитарний режим, демократія, диктатура, військовий переворот 1973 року, Конституція Чилі 1980 року.

The article analyzes the history of modern Chilean statehood through the prism of the most ambiguous periods in the history of Chile, namely the rule of the military junta and the political dictatorship of Augusto Jose Ramon Pinochet Ugarte. This period coincided with a series of events, from the coup d'etat of September 11, 1973, to the refusal of Augusto Pinochet to run in the December 10, 1990 presidential election. The paper analyzes the figure of Augusto Pinochet and his influence on Chilean statehood. The preconditions, reasons and motives of the military coup of September 11, 1973, which resulted in the destruction of the socialist government of People's Unity and the establishment of the military junta, are described. There is a causal link between the policies of the left, led by Salvador Allende, and the military dictatorship of Augusto Pinochet. The negative changes in the structure of the economy that have occurred as a result of the policy of the Allende government are presented. The focus is on the peculiarities of the dictatorship of Augusto Pinochet, which was characterized by complete usurpation of power, the establishment of an authoritarian regime, repression and mass violations of human rights. The functioning of the Office of National Intelligence (DINA) and its role in the military dictatorship are considered. The paper analyzes the system of socio-economic and political changes that Chilean statehood underwent during the military dictatorship. This article examines the functioning of state power during the authoritarian regime of Pinochet, the adoption of the constitutional act of 1980, describes the basic principles of Chilean statehood in accordance with the 1980 Constitution and analyzes the impact of the military regime on Chilean statehood. The legal mechanisms that enabled the transition of Chilean statehood from a regime of authoritarian military dictatorship to civilian democracy are described.

Key words: Augusto Pinochet, military junta, authoritarian regime, democracy, dictatorship, military coup of 1973, Constitution of Chile of 1980.

Вступ. Історія становлення сучасної чилійської державності та її шляху до економічного розвитку та процвітання порушує низку питань, відповіді на які складно дати. Одним з найбільш неоднозначних періодів в історії Чилі є час правління військової хунти та політична диктатура Августо Хосе Рамона Піночета Угарте. На зазначений період часу припала низка подій починаючи від державного перевороту 11 вересня 1973 року до відмови Августо Піночета брати участь у виборах президента 10 грудня 1990 року.

Актуальність. На нашу думку, питання актуальності правління Августо Піночета, прийняття Конституції Чилі 1980 року, а також політичного режиму, яким характеризується форма держави, притаманна Чилі на різних етапах її державності, після державного перевороту 11 вересня 1973 року впливає з трьох основних аспектів, які розглянемо далі.

По-перше, слід виділити культурологічний аспект актуальності. Так, правління Августо Піночета залишило чималий відбиток як у чилійській, так і у світовій культурі.

По-друге, варто зазначити політологічний аспект актуальності. Насамперед політичний режим Чилі та форма правління, що мала місце після вересневого перевороту, увійшли у світову історію як один з найяскравіших прикладів військової хунти. Така форма політичного режиму становить для нас науковий інтерес та актуалізує це питання.

Разом із тим не можна не зазначити економічний успіх Чилі та загалом політику Августо Піночета, що являє інтерес з точки зору політології та робить це питання актуальним.

По-третє, актуальність цього дослідження виявляється у історіографічному аспекті. Поширеність проблематики чилійської державності в період військового режиму в наукових напрацюваннях, зокрема з історії держави і права, також актуалізує цю роботу.

Аналіз актуальних досліджень та історіографії. Нині у світовій та українській історіографії немає єдиного підходу до оцінки військового режиму, його впливу на чилійську державність та постать Августо Піночета. Зокрема, на думку історика Армандо Урібе, Августо Піночет був військовим інтелектуалом та особою, що справді була

здатна очолити націю під військовою егідою. Своєю чергою Андреас Солімано та Раймундо Сото дотримуються протилежної точки зору, щоправда, визнаючи певний економічний прогрес, що при цьому супроводжувався тиранією та регулярними порушеннями прав людини.

Американські дослідники здебільшого позитивно оцінюють діяльність Августо Піночета Угарте. Для прикладу, Джеймс Чифер у своїй праці «Is Chile a Neoliberal Success?» розглядає політику Піночета як «рішучий крок» до побудови ринкової економіки та неоліберальної держави. Окрім того, варто також відзначити фундаментальні дослідження Джонатона Франкліна.

Своєю чергою радянська історіографія займає чітку антагоністичну позицію стосовно діяльності Августо Піночета, що об'єктивно зумовлене радянською комуністичною ідеологією та підтримкою уряду Сальвадора Альєнде.

Українська історіографія також не містить єдиного підходу до характеристики та оцінки діяльності Августо Піночета. На думку дослідника Романа Тиси, в українській історичній та політологічній науках нині з'явилось та прогресує таке явище, як «піночетофілія», що зумовлене історико-політичним досвідом України як пострадянської держави, що не дає багатьом українським дослідникам об'єктивно розглядати та порівнювати правління Сальвадора Альєнде та Августо Піночета. Разом із тим Віктор Каспрук у своїй статті «Чилі-1973» вказує на необхідність та об'єктивну зумовленість дій Августо Піночета щодо радикальної політики та військового перевороту. Грунтовний аналіз правління Августо Піночета можна прослідкувати у праці Тараса Осадчого «Августо Піночет-генерал, політик, реформатор...», у якій автор оцінює діяльність Августо Піночета в контексті зміни державного та економічного політичного курсу, розглядаючи при цьому тиранію авторитарного диктатора, жахи репресій та воєнного путчу.

Мета цієї статті полягає у дослідженні подій військового перевороту 11 вересня 1973 року, правління військової хунти та Августо Піночета, прийняття Конституції Чилі 1980 року, її аналіз та характеристика політичного режиму Чилі як складника форми держави.

Методика наукового дослідження передбачає низку теоретичних (аналіз, синтез, узагальнення, дедукція, індукція та пояснення), а також функціонального, історичного та системного методів.

Виклад основного матеріалу. На питання, що виникають з приводу авторитарного режиму в Чилі після 11 вересня 1973 року, навряд чи можна відповісти, не аналізуючи його передумов та не відслідковуючи причинно-наслідкові зв'язки між політикою лівих сил на чолі із Сальвадором Альєнде та військовою диктатурою Августо Піночета. На нашу думку, саме зумовленість військового перевороту та, як наслідок, авторитарна політика хунти досить яскраво відображають соціальну та економічну кризу всередині чилійської державності в комуністичний період. У передумовах вересневого перевороту можна чітко вбачати основні аспекти зазначеної соціально-економічної кризи і разом з тим шляхом такого аналізу можна встановити певну закономірність формування авторитарного режиму в Чилі, його еволюцію та повернення до демократії.

За результатами президентських виборів 1970 року Сальвадор Альєнде та сили Народної єдності не отримали абсолютної підтримки виборців. Між лівими силами та центристами йшла потужна політична боротьба, результатом якої найбільшу кількість голосів набрали Сальвадор Альєнде та представник Християнсько-демократичної партії Хорхе Алессандрі Родрігес. При цьому конституційна процедура, передбачена Конституцією 1925 року, встановлювала необхідність вибору Конгресом одного з двох кандидатів, що за результатами виборів набрали найбільшу кількість голосів [9].

За результатом голосування 24 жовтня 1973 року Конгрес Чилі вибрав Сальвадоре Альєнде президентом. У результаті виборів почалось впровадження досить жорсткої соціалістичної політики як у соціальній сфері, так і в економіці. Такий підхід лівих сил, що прийшли до влади, призвів як до росту соціальної напруженості всередині країни, так і до значних економічних наслідків.

Внаслідок політики уряду Альєнде відбулися значні негативні зміни в структурі економіки, пов'язані з націоналізацією банків, великих промислових підприємств, корпорацій, що, зокрема, загострило відносини між Чилі та капіталістичними державами, що вбачали в чилійській економіці як перспективний ринок збуту, так і якісне інвестиційне поле, що стосувалося відносин зі Сполученими Штатами Америки [3].

У світову історію Августо Хосе Рамон Піночет Угарте увійшов як яскравий приклад військового диктатора, проте, застосовуючи таку категорію до цієї історичної особи, слід усе ж визначити дефініцію поняття «диктатор».

Звертаючись до юридичної енциклопедії за редакцією Ю.С. Шемшученка, можемо дати таке визначення: диктатор – це правитель, у руках якого зосереджена влада, яка не обмежується правом та соціально-політичними інститутами, такий правитель ігнорує правові й моральні норми, а у своїх діях спирається на збройну агресію із застосуванням насильства і репресії. Зважаючи на вищевикладене визначення, можемо відзначити, що родовими ознаками категорії «диктатор» є такі, як зосереджена влада, необмеженість правом або соціально політичними інститутами, порушення правових чи моральних норм, опора на збройну силу, застосування насильства і репресій [10].

Зазначені вище ознаки цілком відповідають діяльності Августо Піночета, проте, окрім них, варто проаналізувати відповідність дій військової еліти Чилі стосовно військового перевороту 11 вересня 1973 року та попередніх дій крізь призму принципів легітимності та легальності. Якщо у разі з принципом легальності все досить просто і зазначені вище дії абсолютно протирічать правовим засадам чилійської державності ХХ століття, то стосовно принципу легітимності варто зазначити деякі принципові аспекти. Відповідаючи на питання щодо відповідності дій заколотників політичній волі чилійського народу, не можна дати однозначної відповіді. На нашу думку, така відповідність справді мала місце, проте неповною мірою. На підтвердження попередньої тези можна навести попередні прецеденти протидії уряду Альєнде, що трапилися до вересневого перевороту.

Одним з найбільш відомих актів протесту проти політики уряду Альєнде став марш «порожніх каструль» 1971 року, в основу якого лягла демонстрація незадоволення матеріальним рівнем життя чилійських жінок, представниць середнього та заможних класів [4]. У квітні 1973 року пройшли масові демонстрації, що переросли у студентське повстання, незважаючи на лояльність до опозиції та демократичний настрій уряду Альєнде, вуличні сутички переросли у розстріли студентів чилійськими карабінерами.

Щодо перших активних дій армії стосовно протидії уряду Альєнде, варто відзначити події танкаси 29 червня 1973 року, що стала «генеральною репетицією» військового перевороту. Вісім танків та снайпери перекирили центр Сантьяго та пішли на штурм Мін де Хауса. Очолив це повстання Хав'єр Паласіос, придушення танкаси здійснювалося за рахунок збройних сил Чилі, причому у такому придушенні значну роль відіграв Августо Піночет, оперативність дій якого під час червневих подій 1973 року відіграла чималу роль у його кар'єрному зростанні. Президент призначає Августо Піночета головнокомандувачем сухопутних військ Чилі. Як зазначає Олександра Підлуцький: «Це – найвища посада, якої може досягти чилійський військовий. Адже військового, який водночас

командував би ще й авіацією та флотом, просто не існує, ті підпорядковуються безпосередньо президентові» [7].

Повертаючись до економічної та соціальної кризи в Чилі, часто наводиться загальнонаціональна забастовка Профсоюзу власників вантажівок, оголошена 25 липня 1973 року, результатом якої став транспортний колапс, значні проблеми з продовольчим забезпеченням держави та низка інших економічних проблем, що ще сильніше похитнуло нестабільну ситуацію в Чилі. Щоправда, слід наголосити, що досить часто дослідники, розглядаючи це питання, апелюють до впливу ЦРУ на здійснення такої акції протесту з метою тиску на уряд Альєнде [3].

Зазначена економічна ситуація та внутрішньо-соціальні конфлікти значною мірою вплинули на військову еліту, яка традиційно відігравала значну роль у чилійській державності. Проте позиції військових щодо режиму Альєнде не можна назвати однозначними. Основною проблемою, що унеможливила централізовані дії армії щодо повалення уряду Сальвадоре Альєнде, виступало те, що головнокомандувач армії Чилі Карлос Пратс Гонсалес, що обіймав посаду віце-президента Чилі в уряді Альєнде, був лояльним до соціалістичного режиму та не поділяв ідей змовників. Внаслідок низки подій, що мали місце в червні 1973 року, репутація головнокомандувача Збройних сил Чилі була значною мірою підірвана. Карлос Пратс загалом і не користувався широкою підтримкою військової еліти та популярністю в армії, однак інцидент з Алехандріною Кокс 27 червня 1973 року «став останньою краплею», репутація Пратса як генерала і політика зазнала нищівного удару, його авторитет в армії був остаточно підірваний, тому згнєблений генерал подав у відставку [7].

Нищівним ударом для головнокомандувача стала танказа, що 29 червня 1973 року, незважаючи на невдалу спробу путчу, показала вразливість Сантьяго та простоту здійснення державного перевороту. При цьому Карлос Пратс, що разом з Августо Піночетом відіграв головну роль у придушенні путчу, ще сильніше втрачав авторитет та піддавався критиці.

У серпні 1973 року внаслідок мітингу та перелічених раніше подій Карлос Пратс 23 серпня пішов у відставку, а на пост головнокомандувача був призначений Августо Піночет, що ліквідувало останню перепону для здійснення військового перевороту.

Як зазначає у своєму дослідженні Олекса Підлуцький, «головною ж перешкодою для путчу був попередник Піночета генерал Пратс, який категорично виступав проти втручання армії в політику і повалення законного уряду» [7].

9 вересня 1973 року командуючими повітряних, морських та сухопутних сил генералами Густаво Лейхом, Тарібіо Міріно та Сесар Міндос були вирішені останні питання організації та здійснення перевороту, а вже 11 вересня в Чилі відбувся воєнний переворот, внаслідок якого всі адміністративні будівлі були захоплені військовими, президентський палац був обстріляний та взятий штурмом. Внаслідок дій змовників Сальвадоре Альєнде загинув, соціалістичний уряд Народної єдності був знищений, а до влади прийшла воєнна хунта, сформована з еліти збройних сил [5].

До складу воєнної хунти увійшли головнокомандувач чилійської армії Августо Піночет Угарте, головнокомандувач військово-морськими силами адмірал Хосе Тарібіо Міріно, головнокомандувач військово-повітряними силами генерал Густаво Лі Гусман та командуючий корпусом карабінів Сесар Міндос Дуран. Воєнна хунта виступала найвищим органом державної влади, поєднуючи у собі функції законодавчої, виконавчої та судової влади.

Прихід до влади військових внаслідок подій вересневого путчу 1973 року призвів до повної узурпації влади чилійської державності. Силами Піночета було припинено діяльність Конгресу. Поряд з припиненням функціонування парламенту воєнною хунтою було запроваджено

жорстку заборону в формуванні будь-яких політичних сил та у функціонуванні політичних партій.

Поряд з узурпацією влади військовою адміністрацією було встановлено спершу комендантську годину, а згодом і воєнний стан, що надавав хунті широкі повноваження, виступаючи де-юре засобом легалізації авторитарного режиму Піночета.

Як уже відзначалося раніше, постать Августо Піночета в історії Чилі неможливо розглядати однозначно. Поділяючи думку Романа Тиси: «Альєнде і надалі залишається у Чилі доволі контраверсійною персоною. Одним чилійцями він розглядається мало не як герой, інші засуджують його за провокування військового перевороту», тому у разі згадки подій 13 вересня 1973 року необхідно розглядати їх соціально-економічні наслідки. Перехід влади до військової хунти та становлення в державі авторитарного режиму потягли за собою як зовнішні, так і внутрішньодержавні репресії, що супроводжувалося масовим порушенням прав людини [8].

Перш за все серед таких репресій слід відзначити добровільне вигнання та незаконні депортації за межі держави політичних опонентів та дисидентів. Внаслідок приходу до влади воєнної диктатури почалися масові політичні переслідування, а згодом тортури та вбивства. Вілла Грінальді та стадіон Сантьяго були перетворені на масштабні концентраційні табори, яких загалом на території Чилі існувало понад два десятки.

У 1998 році Апеляційний суд палати лордів Об'єднаного Королівства пред'явив Августо Хосе Рамону Піночету Угарте обвинувачення в 3197 убивствах та масових тортурах щодо більше п'ятисот тисяч осіб. За результатом судового розгляду 8 серпня 2000 року Верховним судом Чилі з Августо Піночета було тимчасово знято парламентську недоторканість, а разом із тим очільника хунти було визнано головним підозрюваним у трьохстах позовах щодо порушення прав людини. Августо Піночету було пред'явлено обвинувачення у вбивстві спочатку 127, а згодом і 131 дисидента, серед яких були громадяни Іспанії.

Окрім зазначених злочинів проти життя та здоров'я людей та масових порушень прав людини, чилійський диктатор звинувачувався національною судовою системою у вчиненні тяжких фінансових злочинів. Зокрема, в межах судового розслідування у Чилі в 2004 році були вилучені кошти та майно Піночета на загальну суму 4,9 мільйона доларів, проте 2017 року апеляційним судом було прийняте рішення щодо повернення вдови та дітям экс-диктатора конфіскованих коштів та майна [8].

Розглядаючи питання масових репресій у період диктатури Піночета, необхідно звернути увагу на функціонування Управління національної розвідки. Так звана ДНА, очолювана Мануелем Контрерасом, була заснована 13 вересня 1973 року. Уже через рік свого функціонування ДНА була відокремлена як окремий внутрішній орган зі спеціальним статусом. Де-факто ДНА виконувала функції політичної поліції. Саме на цей орган було покладено відповідальність за операцію «Кондор», що була спрямована проти внутрішньої опозиції, та «Коломбо», метою якої було придушення політичної опозиції за межами Чилі. Саме силами ДНА було репресовано та знищено таких відомих постатей: генералів Альберто Бачелета та Карлоса Пратса, журналістів Чарльза Гормана, Роберто Гальо, Антоніо Кланса, співака Віктора Хара та багатьох інших.

Разом із тим окремої уваги потребує питання реформ та соціально-економічних перетворень, що мали місце в Чилі у період авторитарної диктатури. Варто зазначити, що воєнною хунтою та Августо Піночетом після здійснення державного перевороту впроваджувалася ліберальна економічна політика. Значну роль у відновленні економіки держави відіграла група чилійських економістів, що здобули освіту в Чикаго та отримали колективне прізвисько «чиказькі хлопчики». За рахунок свободи дій

та активної державної підтримки стала можливою економічна стабілізація держави.

Першим кроком серед економічних перетворень у державі стала масова приватизація. У 1974–1978 роки було реприватизовано компанії, що були націоналізовані Альєнде: законним власникам поверталися їхні шахти, банки, маєтки та бізнес. У 1985 році була здійснена масова приватизація телекомунікаційного та енергетичного секторів.

Другим кроком стало повернення чилійської економіки до системи міжнародної торгівлі. Було переглянуто та радикально змінено податкову та митну політику держави. Таким чином, імпорتنі мита було значно скорочено (у середньому з 60% до 10%), а податкові ставки було знижено (для прикладу, оподаткування прибутків корпорацій впало з 46% до 10%) [6].

Фінансова лібералізація, нові правила регулювання ринку праці, реформування соціальних послуг та децентралізація прийняття рішень в економіці спричинили зменшення розмірів державного сектору та розвиток приватного сектору, а разом із цим підвищення ринкової конкуренції та зміну структури трудових відносин. Аналізуючи статистичні дані, що розглядають у своїх дослідженнях Джеймс Чифер та Тарас Осадчий, можемо сформулювати такі висновки. За рахунок оптимізованої економічної політики в 1985 році державні витрати вдалося скоротити на 27%. При цьому у період з 1974 по 1978 роки видатки бюджету було зменшено з 25,8% до 19,7% від ВВП. Було також скорочено рівень зайнятості в державному секторі, яка скоротилася з 300,6 до 299,3 тисячі осіб, а кількість публічних осіб з 1973 по 1977 рік зменшилася з 507 до 70 [2].

Щодо інших економічних змін, то вільний ринок було запроваджено у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, системи пенсійного забезпечення, житлового будівництва. Було фактично ліквідовано міністерства охорони здоров'я, освіти і житлового будівництва. Реформи торкнулися і пенсійної системи, яка де-факто була приватизованою. Внаслідок зазначеної економічної політики вдалося скоротити рівень інфляції, відновити економіку держави та стимулювати її подальший розвиток.

Військовим урядом було ліквідовано соціалістичні інститути, запроваджені в період правління Сальвадоре Альєнде, було скасовано нормування їжі, контроль за торгівлею та низку інших установ. Досить швидко було вирішено проблему дефіциту споживчих товарів.

Внаслідок такої економічної політики Чилі вдалося зменшити зовнішні борги, які накопичував уряд Альєнде. Разом із тим значно зросло сільськогосподарське виробництво, а загальнонаціональний дохід зростав на 10% на рік. Понижувалися показники дитячої смертності та зростала середня тривалість життя. Значним досягненням уряду Піночета стала боротьба проти корупції, що була досить результативною.

Окрім того, серед якісних соціально-економічних змін варто відзначити значне зменшення у 1990 роках безробіття (до 5,6%), зростання середньої заробітної плати (у середньому на 4% на рік). Зазначені зміни на ринку праці значно скоротили масштаби бідності. Якщо у 1987 році у крайній бідності жили 17,4% всіх чилійців, то в 1996 році – лише 5,8%. При цьому зазначені зміни відбувалися в умовах глобальної рецесії [2].

Щодо Конституції 1980 року слід зазначити, що сам процес її прийняття можна назвати абсолютно демократичним, хоча Конституція і була затверджена на всенародному референдумі 11 вересня 1980 року, проте використанням Правлячою хунтою окремих механізмів впливу на виборців (посилена агітація за прийняття Конституції, обмеження щодо опозиціонерів та ін.). Разом із тим розробкою Конституції 1980 року займалися лояльні до військового режиму науковці та експерти, причому абсолютно

не враховувалась думка представників верств населення та інших представників різних політичних кіл Чилі. Окрім того, нова Конституція стала інструментом закріплення авторитарного режиму, оскільки гарантувала особливий статус для військових та надавала правове закріплення диктатурі Августо Піночета. Саме положення Конституції 1980 року передбачали можливість проведення конституційного референдуму та закріплювали можливість передачі державної влади від військових до цивільного уряду.

Варто зазначити, що Конституція Чилі пройшла досить тривалий шлях та зазнала значних змін поряд з еволюцією чилійської державності. Так, до Конституції 1980 року зміни вносились 17 разів, що досить сильно позначилось на приписах конституційного акта. Конституція Чилі складається з 14 глав та 120 статей, а також тимчасових положень. Особливістю цього конституційного акта виступало те, що в його початковій редакції вільними та рівними від народження визнавалися лише чоловіки (до внесення поправки про рівність у 1999 році).

Конституцією закріплювалось унітарна, демократична, президентська республіка. Національний Конгрес складається з нижньої палати – Палати депутатів та верхньої палати – Сенату. Виконавча влада представлена Урядом Чилі, главою якого є Президент держави. Місцево самоврядування здійснюється на рівні регіонів, провінцій і комун та характеризується іберійською моделлю самоврядування. Державі притаманна судова модель конституційного контролю, який здійснюється Конституційним Судом Чилі.

Конституцією закріплювався принцип політичного плюралізму, в результаті чого була сформована відкрита політична опозиція. У 1988 році було прийнято рішення про передачу влади цивільному уряду. В 1989 році пройшли президентські вибори, від участі у яких Августо Піночет відмовився, а вже 10 грудня 1990 року Піночет припинив здійснення президентських повноважень. Посаду Президента Чилі посів Патрісіо Ейлвін, що провадив неолиберальну політику та стимулював подальший розвиток держави, що стало першим кроком до відходу від авторитаризму військового режиму та започаткувало шлях держави до демократії [1].

Висновки. Зважаючи на наведений вище фактаж та проаналізовані матеріали стосовно періоду правління Августо Піночета та функціонування воєнного режиму, можемо дійти висновку, що чилійська державність змогла пройти за відносно короткий термін шлях від авторитарної диктатури військових до цивільної демократії. Так, справді можна констатувати всі ознаки авторитарного режиму як у період правління військової хунти, так і в період одноосібної диктатури генерала Августо Піночета. Безумовно, репресивна політика, що реалізувалася урядом Піночета, охоплювала масштабні порушення прав людини та суперечила як вимогам національного законодавства, зокрема, Конституції Чилі 1925 року, так і засадам міжнародного права. Зазначені порушення справді мали глобальний характер та відзначилися значними репресіями всередині держави. Разом із тим ліберальна економічна політика, що стала можливою внаслідок державного стимулювання економіки та повернення до ринкових економічних відносин, зробили можливим відродження, а згодом і розвиток економіки та значний прогрес держави на міжнародній арені.

Система якісних соціально-політичних змін, що були впроваджені під час воєнного режиму, дали можливість розвивати державу надалі. При цьому Конституція Чилі 1980 року, незважаючи на фактичне відсторонення чилійського народу від можливості формування Конституції та прийняття її в період диктаторського режиму, закріпила низку демократичних інституцій та з внесеними змінами виступає основним законом держави і по сьогодні. Саме правові механізми, передбачені такою Конституцією, уможливили проведення плебіситу та подальшу передачу влади цивільному уряду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Constitution of the Republic of Chile. Електронне видання. URL: <https://documentcloud.adobe.com/link/review?uri=urn:aaid:scds:US:e0f5b752-2174-4814-b2d8-7728dad984f1#pageNum=1> (дата звернення: 19.04.2021).
2. James M. Cypher. Is Chile a Neoliberal Success? Електронне видання "Dollars & Sense". URL: <http://dollarsandsense.org/archives/2004/0904cypher.html> (дата звернення: 24.04.2021).
3. José Piñera. How Allende destroyed democracy in Chile. Електронне видання "Never Again – José Piñera". 04.08.2003. URL: <http://www.josepinera.org/zrespaldo/HOW%20ALLENDE%20DESTROYED%20DEMOCRACY%20IN%20CHILE.pdf> (дата звернення: 22.04.2021).
4. Paul W. Drake (ed.) and Ivan Jaksic (ed.). The Struggle for Democracy in Chile. Revised edition, University of Nebraska Press, 1995, p. 83.
5. Каспрук В. Чилі-1973: як країна уникла комуністичної катастрофи. Електронне видання «Блог політолога Віктора Каспрука». 17.09.2013. URL: <https://viktorkaspruk.wordpress.com/2013/09/23/чилі-1973-як-країна-уникла-комуністичної/> (дата звернення: 18.04.2021).
6. Осадчий Т. Августо Піночет – генерал, політик, реформатор... Електронне видання «Глобал Аналітик». URL: <http://www.global-analytik.com/економика/августо-піночет-генерал-політик-ре/> (дата звернення: 20.04.2021).
7. Підлуцький О. Августо Піночет: генерал, який одягнув на націю «залізні штани». Електронне видання «Дзеркало тижня». 11.07.2003. URL: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/avgusto_pinochet_general_yakiy_odyagnuv_na_natsiyu_zalizni_shtani.html (дата звернення: 28.04.2021).
8. Тиса Р. Українська ідеологія. Частина 2. Піночетофілія. Електронне видання "Вперед. Debout, les damnés de la terre". 02.11.2015. URL: <https://vpered.wordpress.com/2015/11/02/tisza-pinochetophilia/> (дата звернення: 25.04.2021)
9. Лаврецький І. Сальвадор Альєнде. Москва : Молодая гвардия, 1974. С. 238.
10. Юридична енциклопедія : в 6 т. / за ред. Ю.С. Шемшученка. Київ : «Укр. енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2001. Т. 3: К–М. 792 с.